

Hürriyet

GÖSTERİ

S A N A T E D E B İ Y A T D E R G İ S İ

**Bir zaman romanı
olarak
Mahur Beste**

**Ahmet Kutsi
Tecer'in
şiir dünyası**

**Gülseli İnal'ın
şiirini
feminist okuma**

Ahmet Ada ● Hikmet Temel Akarsu ● Sina Akyol ● Ersin Antep ● Kemal Ateş ● Gizem Aydın
Gürsel Aytac ● Nihat Bayat ● Şeref Bilsel ● Yunis Çağlar ● Erol Çankaya ● Fuat Çiftçi ● Aslı Daldal
Fethi Demir ● Ahmet Eken ● Gültekin Emre ● Özcan Erdoğan ● Gazanfer Eryüksel ● Cenk Gündoğdu
Tarık Günersel ● Gülseli İnal ● Adil İzci ● Arife Kalender ● Emre Karacaoğlu ● Onur Bilge Kula
Mustafa Şerif Onaran ● Yavuz Özdem ● Atalay Saraç ● Seval Şahin ● Baki Ayhan T. ● Betül Tarıman
Metin Turan ● Hasan Uygun ● Mehmet Yalçın ● Betül Yazıcı ● İrfan Yıldız

**'PUSLU KITALAR
ATLASI'NDA
OYUNSULUK**

**KÖY EDEBİYATINDA
TOPLUMSALLAŞMA**

**MÜZİK DÜNYASINDA
HER ŞEY
MÜKEMMEL Mİ**

**NURULLAH ATAÇ
VE ÇEVİRİ**

ÖDÜNSÜZ BİR HÜMANİZM BİLDİRGESİ: LİVANELİ'NİN SERENAD ROMANI

Sina Akyol, Arife Kalender, Fuat Çiftçi, Metin Cengiz'in şiir dünyaları

Yeni sinemamızda siyasi alegori olarak 'ebeveyni öldürmek'

Sinemada yönetmen besteci birlikteliği

Kahve ve kahvehanelerin serüveni

Peyami Safa'nın kahraman dedektifi: Kartal İhsan

Günümüz rock müziğinde yabancılaşma

Bir halk kahramanı: Kartal İhsan

Seval Şahin

Türk edebiyatının en meşhur polisiye eserlerinden bazı- larını **Server Bedi** takma adıyla **Peyami Safa** yazmış- tır. Bu polisiyeler, okur ta- rafından büyük ilgi görmüş ve art arda birçok baskı yapmıştır. Onun polisiye romanlarında yer alan meşhur polis hafiyele- ri ya da meşhur hırsızlar, yetenekleriyle Türklerin medâr-ı iftîhâridir. Örneğin 1924 ile 1960 yılları arasında yazdığı ve Türk edebi- yatının en meşhur hırsız tiplerinden biri olan **Cingöz Recai** bir suçlu olmasına rağmen o kadar yeteneklidir ki yazar, onunla övünme- den edemez.

Peyami Safa'nın ilki 1924 yılında '**Cin- göz'ün Kız Kaçırması**' adlı kitabın yayımı- la başlayan **Cingöz Recai** serisinin başarısı- nın ardından yazdığı ve bu sefer bir polis ha- fiyesinin maceralarını anlattığı '**Polis Hafie- si Kartal İhsan'ın Maceraları**' başlıklı dizi, Cingöz Recai'nin elde ettiği başarıyı yakala- yamamasına rağmen polisiye roman türüne ait klişeleri ve dönemin atmosferini verme konusunda ilginç bir örnektir. Bu serinin di- ğer bir özelliği de **ulus devlet inşa etme** sü- recinde popüler kültür ürünlerinin katkısına bir örnek oluşturmastır.

'**Polis Hafiyesi Kartal İhsan'ın Macera- ları**' 10 kitaplık bir seriden oluşur. 1925 yı- lında yayımlanan bu eserde Server Bedi'nin kendisi de Cingöz Recai serisinde olduğu gi- bi esere bir yazar kahraman olarak girmiştir.

O, tıpkı Dr. Watson'ın Sherlock Holmes'ün maceralarını kaleme alması gibi Kartal İh- san'ın maceralarını kaleme almak için bu eserde. Eserde bir romancı ve gazeteci olarak görünür, Kartal İhsan'ın sadece tek ve en iyi dostu olmakla kalmaz aynı zamanda yardımcısıdır. Akşamları karşılıklı çay içerek yaşadıkları maceralar üzerine konuşmaktan hoşlanırlar.

Serinin başında Server Bedi, Kartal İhsan'ı okuyucularına şu şekilde takdim eder: "Kar- tal İhsan, Türk polis hafiyesidir; hırsızların, dolandırıcıların, katillerin gözlerini o kadar yıldırmıştır ki dostları da, düşmanları da ona 'Kartal' lakabını takmışlardır. Kartal! Yalan değil. Kartal İhsan, müthiş pençesini bir kere saldıracak olursa, en azılı haydutları, en kan- lı katilleri ve en yaman hırsızları enseler. Türklerin iftihar ettiği bir zabıta memuru olan Kartal İhsan'la Avrupa'nın Şarlok Holmesleri- ni, Nat Pinkertonlarını, Nik Carterlerini mu- kayese ediniz. Göreceksiniz ki, bizim polis hafiyesimiz, onlarınkinden kat kat daha kur- naz, daha tecrübeli, daha cesur ve daha azimkârdır." (Bedi, 1925, s.2)

Bizim polis hafiyelerimizin Batının polis hafiyelerinden çok daha yetenekli ve çok da- ha üstün olduğu iddiası/söylemi daha önce yazılan polisiyelerde de vardır. Bu iddia, ya- zarlar tarafından kitaplarının başına yazdıkla- rı takdimlerde gösterilmektedir. Onlar aslın- da Batıya karşı bir kahraman yaratmaktadır- lar. Bunun en açık ifadesi ise yaratılan halk kahramanlarıdır. Kartal İhsan bir halk kaha-

manıdır. Ulusların, bir ulus kimliğinde ortaya çıkabilmeleri için onları birleştirici unsurlar olması gerekir. Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra kaleme alınan bu seride yaratılan dürtü, zeki ve toplumu suçlulardan ayıklayan bir figür olarak Kartal İhsan bu birleştirici unsurlardan biri olan, eski destan ve efsanelerin kutsal kahramanı olarak bu defa kentte ortaya çıkar.

Benedict Anderson, millet oluşumunda kitle kültürü ürünlerinin büyük bir etkisi olduğunu söyler. Bu kitle kültürü ürünler, okuruna toplumun organik bir bütünlük içinde olduğu ve her şeyin yolunda gittiği mesajını verir. Zamanın kronolojik bir şekilde işlediği, suçtan sonra kısa bir araştırma sürecinin sonrasında suçlunun kahraman tarafından yakalanacağı düşüncesi polisiye romanda daha başından beri hakim olan unsurdur. Osmanlı-Türk polisiye romanı özellikle İkinci Meşrutiyet'ten sonra gelişen **Türkçülük akımına** paralel bir şekilde Batının zeki dedektifleri ve suçlularının karşısına en az onlar kadar hatta onlardan çok daha zekilerini çıkarmayı kendisine görev edinerek **'millet' oluşumunda** önemli katkılar sağlar. Milletin organik bir bütünlüğü ifade ettiği düşüncesi kahramanın bu milleti toplumun asalakları olan suçlulardan temizleyerek refaha eriştirir.

Server Bedi'nin 'Polis Hafiyesi Kartal İhsan'ın Maceraları' dizisi

(Tümü ilk kez 1925 yılında İstanbul Orhaniye Matbaasında basılmıştır. Diziden bazı kitaplar Damla Yayınevi tarafından 2000'lerde Peyami Safa'nın adıyla yayımlanmıştır)

Kartal Peçesi
Tekinsiz Ev
Altıparmaklı El
Baş Kesener
Çocukları Çalan
Kâğırthâne Fâciası
Kızıl Çeneli Baş
Yeraltındaki Ölü
Kanlı Esrarkeşer
Boğuk Ses

Peyami Safa'nın takma isimle yazdığı romanlarında Batılılaşma konusundaki düşünceleri net bir şekilde izlenmektedir. Doğu-Batı karşıtlığını simgeleştirdiği bu romanlarda Safa tavrını hep Doğudan yana koymuştur. Doğu-Batı simgeleştirmesinin en çok bilineni ise **'Fatih-Harbiye'** romanıdır. Fatih Doğu'yu, Harbiye ise Batı'yı temsil eder. Kartal İhsan, Peyami Safa'nın Batılı yaşayışla özdeşleştirdiği mekânlardan biri olan Taksim'de oturur, ancak o, sadece çalıştığı ve eğlenceden hoşlanmadığı için burada oturmasında bir sakınca yoktur. Sonuçta onun asıl amacı halka yardımcı olmaktır.

Nurdan Gürbilek, Peyami Safa'nın romanlarında Doğu-Batı sorunu konusunda şöyle saptamalarda bulunur: "Safa, romanlarında Batıyı temsil eden kahramanlara kadını özellikler yükler, böylece kadınsılaşmayla onların züppeliğini özdeşleştirmiştir. Ayrıca Doğuyu savunmasına rağmen, halk hikâyesi ya da destan yerine ise Batılı bir unsur olan roman türünde eser vermektedir. Bu sebeplerle onun eserlerinde halk hikâyesi ile roman arasındaki çelişkiyi görmek mümkündür." (s.176)

Peyami Safa'nın kendi adıyla yazdığı romanlarda bu çelişki örtük olarak görünmesine rağmen Server Bedi adıyla yazdığı polisiye eserlerine bakıldığında, yazarın tavrını açık bir şekilde halk hikâyelerinden yana kullandığı görülür. Burada abartılı davranışlar sergilemek, övgülerden hoşlanmak ve olayları hemen çözmek, hem felsefe hem de bilimden çok iyi anlamak gibi vasıfları nedeniyle Kartal İhsan'ın kimliğinde bir süper kahraman yaratarak bir nevi halk hikâyesi, destan meydana getirir. Gerçi çıkış noktası yine Batıdır. Sonuçta Batıda yazılan polisiye romanlardaki kahramanlardan çok daha iyi kahramanların Türklerde de bulunduğunu anlatmak için yapmıştır bunu ama sonuçta bunlar yerli kahramanlardır. Bu nedenle aslında olaylar karşısında Batılı kahramanlar ile yerli kahramanları karşı karşıya getirmekten kaçınmaz. Örneğin Cingöz Recai ile Sherlock Holmes'ü karşı karşıya getirdiği Cingöz Recai serisinde her iki kahraman arasındaki zekâ çatışmasını işlemekten büyük bir zevk alır.

(Üyepazarcı, 1997, s.203) Bu, Peyami Safa'nın romanlarının genel çatısını oluşturan Batılı erkekten hoşlanan kadının sonradan asıl benliğini bularak Doğuyu temsil eden erkeği fark etmesi gibidir. Sonuçta Batılı dektif yerli hırsızın üstünlüğünü kabul eder ve onu takdir eder: Erkek erkeğe bir mücadele.

KARTAL İHSAN 'IN ÖZELLİKLERİ

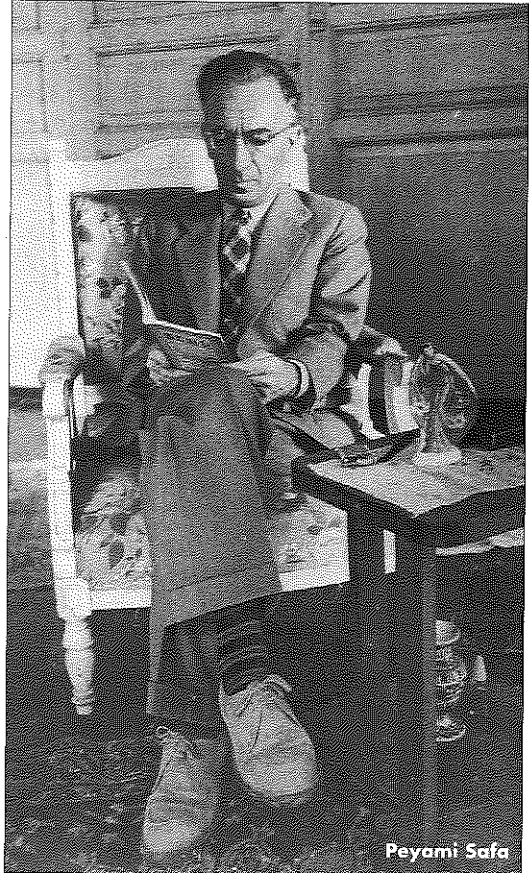
Kartal İhsan, bir kahramandır. Zabitanın tek başına çözemediği olaylarda onlara yardımcı olur. Zabıta teşkilatında yetenekleri ile kısa sürede kendisini fark ettirmiş ve yükselmiştir. Yirmi yıl bu kuruma hizmet ettikten sonra daha rahat çalışabilmek amacıyla istifa eder. İstifa etmemesi için kendisine zabıta müdürlüğü teklif edilmesine rağmen kabul etmez. Ancak istifa etse de zabıtaya yardımcı olmaktadır, nitekim zabıta da maceralarında ona yardımcı olmak için emir almıştır.

İhsan, Ayaspaşa'da oturur. İbrahim adında bir uşağı vardır. Çok fazla konuşmaktan hoşlanmaz, olaylar üzerinde düşünürken ya da incelemeler yaparken "çubuk içmekten" hoşlanır. Evinde parmak izi belirlemek ve kıyafet değiştirmek için özel bir odası vardır. İncelemeler yaparken pertevsizından yararlanır ve cep defterine notlar alır. Cebinde sürekli olarak revolver, maymuncuk ve el feneri taşır. Bunun yanı sıra o bir entelektüeldir. Bütün ömrünü "ilmî ve felsefî tettebbularla (incelemelerle)" geçirmiştir ve evinde bir kütüphanesi bulunmaktadır. Fransızca konuşur ve dönemin müthiş icadı elektrik sayesinde evinde bir düzenek kurmuştur. Bu düzenek, evin her tarafına yerleştirilmiş projektörlerin farklı düğmelerle bağlanmasından oluşmaktadır ve İhsan, bu projektör bağlantılarının her birine farklı bir numara vermiştir.

Ayrıca ilmî tettebbular yapmaktan hoşlanan bu hafiye, fizyoloji ve psikolojiye de hâkimdir. İnsanların yüzüne bakar bakmaz onlar hakkında fikir verebilir, davranışlarından kişilikleri hakkında sonuçlar çıkarabilir. Kadınlardan fazla hoşlanmaz, dahası onların tehlikeli caniler olduğu kanaâtindedir, kadınların kanıştığı suç olaylarının %87'sinin cınayet ile bittiğini Polis Mecmuası'nda yayımla-

nan bir istatistikte okuduğunu dostu Server Bedi'ye kendisi söyler.

İhsan'ın her davranışında bir gizem vardır ve insanlar onun yaptıklarını seyrederken sürekli bir şaşkınlık içindedirler. O, incelemeler yaparken konuşmaktan hoşlanmaz, ancak bütün işi çözdükten sonra konuşmaya başlar ve olayı nasıl çözdüğünü bütün ayrıntılarıyla anlatır. Olayları çözerken en çok suçluların bıraktığı izlerden faydalanır, tüm ayrıntılar üzerinde dikkatle durur. Zaten en büyük meraklarından biri de avcılıktır. Vakaları çözümlerken onlara da bir avcı gibi yaklaşır ve onları çözümlediğinde de avını başarıyla ele geçirmiş olur. Aynı zamanda suçlular gibi düşünmeye çalışır. Örneğin '**Kanlı Esrarkeşler**' ve '**Altıparmaklı El**' vakalarında kılık değiştirerek dönemin suçlularının mekânlarından olan Tavukpazarı'ndaki kahvelere giderek orada bir kabadayı gibi konuşur. Kimse onun bir kabadayı olmadığından şüphelenmez. '**Boğuk Ses**' vakasında gizlice olayın

Peyami Safa

gerçekleştiği eve girer, fakat bu durum maceralarını yazan dostu Server Bedi'nin hoşuna gitmez. Ancak İhsan'ın tavrı nettir: Zabıta aynı zamanda iyi bir hırsız olmalıdır.

ÇETE SUÇLARI VE BİREYSEL SUÇLAR

Kartal İhsan'ın maceralarının çoğunda suçlar bir çete tarafından işlenmiş, planlı cinayetlerdir. **'Kartal Pençesi'**, **'Baş Kesenler'**, **'Kanlı Esrarkeşler'**, **'Tekinsiz Ev'**, **'Kâğıthâne Fâciası'** vakalarında olayın fâilleri çetelerdir ve suç işlemelerinin asıl nedeni paradır. Çeteler birçok eve girerler ve bu sırada insanları öldürmekten de kaçınmazlar ama asıl amaç cinayet değil hırsızlıktır.

Olayların çözülmesi sırasında Kartal İhsan, bazen hiçbir inceleme yapmadan sonuçlara varır. Sonuçlara varması için sadece insanlarla konuşması yeterli olur. **'Kartal Pençesi'**, **'Boğuk Ses'**, **'Yeraltındaki Ölü'** vakalarında daha insanlarla konuşur konuşmaz suçlunun kim olduğunu anlar. Olayların gelişimi sırasında bazen bizzat suçlular onun ayağına gelirler. **'Kartal Pençesi'** ve **'Yeraltındaki Ölü'** vakasında böyle olmuştur.

'Kartal Pençesi'nde suçlu, İhsan'ın evine telaşla gelmiş, yan evde oturan yaşlı bir kadın olduğunu, gece yarısı bir çılgık işittiklerini, bunun üzerine eve girdiklerini ve kadını bıçaklanmış bir hâlde bulduklarını, kadının zengin olduğunu ve 3000 altın lirasının da çalındığını söyledikten sonra İhsan'ın hemen gelerek olay yerinde inceleme yapmasını istediğini ifade eder. O, tüm bunları anlatırken İhsan onun suçlu olduğunu anlar ve uşağını çağırarak gelen kişiyi bodruma kapatır. Bu durum karşısında şaşırان, onun maceralarını kaleme alan gazeteci dostu Server Bedi'ye şöyle bir açıklama yapar: "Bu adam gösterdiğim koltuğun karşısındaki iskemleye oturarak masanın üstündeki elektrik lambasına arkasını vermek istedi. Böylece, yüzü karanlıkta kalıyordu. Hırsızların, katillerin çoğu zabıta memurlarına lakırdı söylerken, gözlerine, yüzlerine bakılmasından korkarlar. Bu onlarda gayr-ı şüfî bir sevk-i tabiidir. Çehrelerini hep karanlıkta bırakarak lakırdı söylemeğe çalışırlar. Hatta bazıları avuçlarını sık sık çehrelerine götürür ve bir ayıp örtmek ister gibi

yüzlerini gizlemeğe uğraşırlar." (s.11-12)

Tabii sadece bu açıklamalar yeterli değildir. İhsan, suçluların psikolojisinden bu şekilde bahsettikten sonra gözlemlerine değinir. Önce gelen kişinin pantolonundaki kırmızı lekelerden, ardından kollarındaki siyah izlerden söz eder. Pantolondaki lekenin kiremit, ceketeki lekenin ise kurum lekesi olduğundan ve sonunda sağ bileğinin kemiği başındaki kan lekesinden söz ederek onun suçlu olduğunu anladığını söyler. Bu kişinin Kasımpaşa'da uzun süredir hırsızlık yaparak insanları öldüren bir çetenin üyesi olduğunu düşündüğünü söyler ve suçlunun bodrumdan kaçmasına izin vererek çeteyi yakalamayı başarır.

'Yeraltındaki Ölü' vakasında yine suçlu kendi ayağıyla Kartal İhsan'a gelir. Bu defa, Alaaddin Bey adında bir genç, yemek yemek üzere dışarı çıkmış olan Kartal İhsan ve Server Bedi'yi Beyoğlu'nda bir lokantada bulur. Babasıyla birlikte Göztepe'de oturduklarını, evlerindeki besleme kızın babasının paralarını çalarak ortadan kaybaldığını ve Kartal İhsan'ın kendilerine yardımcı olmasını istediklerini söyler. Bu gencin suçlu olduğunu hemen anlayan Kartal İhsan durumu nasıl anladığını açıklar. Öncelikle gencin kendilerine yalan söylediğini ve tavırlarından sefiş bir hayattan hoşlandığını anladığı bu gencin katil olabileceğini yine onun davranışlarından yola çıkarak faraziyesini, gencin yalan söylemesi ve sefiş hayattan hoşlandığı üzerine kurar. Ancak bu sefer emin değildir, bunu sonra anlayacaktır. Ertesi gün Göztepe'deki eve giderek yaptığı incelemeler sonucunda besleme kızın öldürüldüğünü ve yatak odasındaki gizli bir mahzene gömüldüğünü keşfeder. Bunu açık açık Alaaddin Bey'e söyler, sonra da ertesi gün polisle beraber geleceklerini ve bu mahzeni açacaklarını bildirir. Akşam da gizlice konağa girerek beklemeye başlarlar ve gencin mahzene girdiğini görerek onu suçüstü yakalarlar.

Her iki olayda da Server Bedi, bir katilin kendi ayağıyla Kartal İhsan'a gelemeyeceğini savunmuştur. Ancak İhsan, bunun bir şaşırtmaca olduğunu, durumu fark eden kişinin Server Bedi değil kendisi olmasını ise bir za-

bıta gözüyle bir romancı bakışının birbirinden farklı olmasına bağlar: "Sen bu adamın doğru söyleyip söylemediğini anlamaya çalışıyor ve hep sesinin titreyişiyle tavırlarına dikkat ediyordun. Bense, bak, neler gördüm. Evvela, bu adam odadan içeri girer girmez kendisine gösterdiğim koltuğa oturmak istemedi. Niçin? Diyeceksin ki acele işi vardı da oturarak kaybetmek istemedi. Peki, sonra niçin o koltuğun tam aksi arafındaki iskemleye oturdu. Sebebi anlayabilir misin? " (S.11) İhsan'a göre romancı bakışı bunu çözmek için yeterli değildir.

'**Boğuk Ses**' vakasında olayın fâili Faik Paşa, Kartal İhsan'ın ayağına gelmemiştir ama olayı çözümlemesi için İhsan'ı çağıran odur. İhsan, olay yerinde yaptığı incelemede karısı öldürülen Faik Paşa'nın katil olduğunu hemen anlar. Bıçak üzerinde yaptığı incelemelerde katilin solak olduğunu fark eder ve Faik Paşa'nın da solak olduğunu yaptığı tecrübelerle anlar. Ayrıca Faik Paşa'nın karısının zengin olduğunu, uzun süredir aralarının açık bulunduğunu ve Faik Paşa'nın bir metresinin olduğunu bilmesi de onun katil olduğunu anlamasında etkili olmuştur.

Her üç olayda da suçlular kendileri Kartal İhsan'a gitmiş ve böylece gerçeği çarpıtabileceklerini düşünmüşlerdir. Polisiye romanın temel özelliklerinden biri olan **gerçeğin çarpıtılmasına** bu üç vakada da rastlanır. Katilin bizzat kendisinin detektife başvurması ve bu sayede dedektifi şaşırtabileceği, polisiye romanda görülen özelliklerden biridir. Ancak bu hikâyelerin çok kısa olması nedeniyle, (çünkü bunların en uzunları olan '**Baş Kesenler**' ile '**Çocukları Çalan**' 29 sayfadır, diğerleri çoğunlukla 25-26 sayfa arasında değişmektedir) gerçeğin bu şekilde değiştirilmeye çalışılması çok inandırıcı değildir. Okur, katili dedektif kadar hatta neredeyse ondan daha önce fark etmektedir. Bu nedenle gerçeğin gizlenmesi meselesinin bu eserlerde çok başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği söylenemez. Ayrıca dedektif olayı o kadar çabuk çözümler ki sürecin hemen gerçekleşmesi de okurda bir tatminsizlik bırakır. İhsan, bütün olayı ayrıntılarıyla anlatmasına rağmen bu tatminsizlik devam eder. Şüpheli ve onun

arkasından gerçekleşen şaşırtmacaların olması bu tatminsizliğin temel nedenidir.

Suçların bir çete tarafından değil de tek bir kişi tarafından işlendiği vakalarda okurun tatminsizliği meselesi değişir. '**Çocukları Çalan**' ve '**Altıparmaklı El**' vakası buna örnektir. '**Çocukları Çalan**'da Pangaltı civarında, kız çocuklarını kaçıran tecavüz eden ve sonra öldüren bir cani vardır. Ancak burada süreç biraz uzatılmıştır. Suçluyu bulana kadar izlenen yol, çete cinayetlerine oranla daha yavaştır ve daha çok merak uyandırır. Aynı şey '**Altıparmaklı El**' için de geçerlidir. Orada da İhsan, cinayeti işleyen kişiye ulaşmak için birçok soruşturma yapmak durumunda kalır ve süreç yavaş bir şekilde işler. Dolayısıyla tek kişi tarafından işlenen suçlarda okurun merakı daha canlı tutulmuştur. Bunlara bir arayış sürecinin eklenmesiyle suçlunun bulunmasının ertelenmesi de katılınca çete cinayetlerine oranla daha başarılı bir tablo çizildiği görülür.

Olayları araştırırken çok dikkatli olan Kartal İhsan, bir olay dışında suçluların tuzağına düşmez. Tuzağa düştüğü tek vaka '**Tekinsiz Ev**' vakasıdır. Burada yan evden girip konaktaki antika eşyaları çalan çete üyelerini yakalamak için çete üyelerinin girdiği yerin hemen yanı başında gizlenerek onları yakalamak isteyen İhsan ve Server Bedi tuzağa düşer ve yakayı ele verirler. Tuzağa düşmelerinin nedeni ise çete üyelerinin konuşurken onları duymaları ve yaptıkları plandan haberdar olmalarıdır, fakat bu tuzaktan da İhsan'ın çevik bedeni ve dâhi fikirleri sayesinde kurtularak çete üyelerini yakalamayı başarırlar.

"İLMÎ VE FELSEFÎ TETEBBULAR"

Kartal İhsan, olayları hep izlerden yola çıkarak çözer. Ona göre çözülemeyecek bir şey yoktur. Dikkatli olmak ve delilleri akıl süzgecinden geçirmek yeterli olacaktır. Dönemin basınında çok yankı bulan '**Tekinsiz Ev**' vakasında bu, net bir şekilde görülür. Fatih'teki konağın sahibi Ayetullah Efendi'nin evinden sürekli antika eşyalar çalınmakta, ancak olayın nasıl gerçekleştiği bir türlü anlaşılamamaktadır. Bu nedenle de olayın içinde cinlerin, perilerin bulunduğu, evin tekin-

siz olduğu söylenmektedir. Olayın böyle cinlerle, perilerle açıklanması karşısında İhsan, çok eğlenir ve açıklanamayan hiçbir şeyin olmayacağını, sadece yeterince dikkat edilmediğini ifade eder. Hatta böyle cinler, perilerle uğraşarak olayları açıklamaya çalışan gazete haberlerinden bahseden Server Bedi'ye Mehmed Rıza'yı senelerce uğraştıran Cingöz Recai adlı hırsızdan bahseder. Yetenekli polis hafiyelerinin böyle şeylerle uğraşmayacağını söyler.

Cin ve perilerin karıştığı diğer bir vaka da **'Kızıl Çeneli Baş'** vakasıdır. Burada kardeşinin oğlu tarafından korkutularak kalp krizi geçirmesi istenen bir amca vardır. Yeğen, fosforlu ışıklar ve maskelerle korkunç bir mahlûk gibi görünmekte ve korkunç sesler çıkararak Salih Efendi'nin ölümüne neden olmak istemektedir. Ancak tabii ki Kartal İhsan tarafından iş üzerindeyken yakalanır ve durum Salih Efendi'ye gösterilir. Ancak bu vaka, Kartal İhsan'ın bağışlayıcı olduğu tek vakadır. Olayı zabıtaya haber vermez, yeğenin çok zor durumda kaldığı, parasızlıktan bu yola başvurduğunu Salih Efendi'ye anlatır ve aralarında husumet olan bu iki akrabanın barışmalarını sağlar. Ayrıca yeğen Hüseyin Rıza'nın çok pişman olduğundan da emindir. Sonrasında bu iki akrabanın gayet iyi geçindiklerini haber alacaktır.

Polisiye romanın temel özelliklerinden olan **bilginin biriktirilmesi ve akılcılık** meselesi böylece bu eserde yerini almıştır. Dedektif, olağanüstü bir tasarımın değil gerçekliğin peşindedir, bu nedenle olağanüstü cin, peri hikâyeleriyle ilgilenmez. Hatta **'Kâğıthâne Fâciası'** vakasında, Kartal İhsan, deliller arasında kokuların önemli bir yer tuttuğunu, zabıtalara bu konu üzerinde çok durmadıklarını, köpekleri kullanarak bu konuda muvaffakiyetler elde edebileceklerini söyler. Akılcı tutumuyla toplumun düzenini sağlama görevini üstlenir. Her ne kadar suç olaylarının azalması insanlık için iyi olsa da hiçbir zabıta vakasının olmaması Kartal İhsan için can sıkıntısına neden olacaktır. Aslında onun bu işlere el atmasına biraz da kendisini toplumdan soyutlaması sebep olmaktadır. İnsan arasına karışmaktan ve çok fazla konuşmak-

tan hoşlanmayan bu dedektif, daha serbest olabilmek için toplum düzenini sağlayan zabıta kurumundan ayrılmıştır. Olayları çözerek kendisine en büyük tatmini sağlar.

İnsanların onu takdir etmesi ve zekâsına verdikleri önem Kartal İhsan için en büyük rahatlama yoludur. Olayları çözümlerken insanlardan çok delillerle ve izlerle ilgilenir, insanlarla değil elde ettiği delillerle konuşur. Aslında her şeyi kendi etrafında yapar. Ayaspaşa'da oturması ve bir uşağının olması para sıkıntısı çekmediğini göstermektedir. Ancak olayları çözümledikten sonra kendisine para teklif edildiğinde kabul etmez, zabıta müdüriyeti ona madalya vermek istediğinde bunu da kibarca reddeder. Aslında tavırlarında bir ukalalık da söz konusudur. Server Bedi dışındaki insanları çok ciddiye almaz. Kendi koyduğu kuralların bozulmasına karşı çıkar. Server Bedi'nin romancı bakışının yetersizliği onun tatmin yollarından bir başkasını oluşturur.

Sherlock Holmes'ün maceralarında Dr. Watson'ın okurun yerini alması gibi bu hikâyelerde de okurun yerini Server Bedi alır. Server Bedi, İhsan'ı anlayamayan ve olayları açıklamaya sevk eden davranışları ve hatta zaman zaman onunla alay edışıyle gerçekten okurun ve sıradan insanın yerini alır. Fakat onun bir romancı olması ve tek dostunun evindeki uşağı değil de yine kendisi gibi entelijansiyanın içinden birinin olması da Server Bedi'nin en azından entelijansiya içindeki sıradanlığına işaret eder; üstelik o, Kartal İhsan için başka bir tatmin aracı görevi daha görmekte ve maceralarını ahaliye duyurarak onun bir kahraman olmasını sağlamaktadır. Onun maceralarını yazan bu romancı böylece tüm kahramanlar gibi onu ölümsüzleştirecektir. Bu, aynı zamanda mantığın da ölümsüzleştirilmesidir. Tabii Türk polisinin ve bir Türk kahramanının da ölümsüzleştirilmesi.

Bu hikâyelerin hiçbirinde suçluyu ortaya koyan **sosyal ve psikolojik olaylara** yer verilmemiştir. Onları bu hâle getiren etkenler ayrıntılı bir şekilde gözler önüne serilmemiştir; hatta bunu yapmaya en uygun vaka olarak görülen **'Çocukları Çalan'**da bile buna yer verilmez.

SUÇLULAR ŞEHİRİ OLARAK İSTANBUL

Polisiye romanın bir başka özelliği bir **kent romanı** olmasıdır. 10 kitaptan oluşan bu seride bütün olayların mekânı İstanbul'dur. Suçların işlendiği semtler ise Fatih, Göztepe, Erenköy, Beşiktaş, Nişantaşı, Şişli, Pangaltı, Kasımpaşa'dır. Üzerinde en çok durulan mekân ise Tavukpazarı'dır. Burada bulunan esrarkeş kahvelerinden ve bu kahvelerin suçlu yatağı olmasından, çetelerin genelde buralara geldiklerinden bahsedilir. Kâğıthâne de suçluların mekânları arasında yer alır ama burası genelde avlanmak için gelinen bir yerdir. Göztepe ıssız bir yer olarak tarif edilir. Ulaşım için kupa arabası, otomobil ve motosiklet kullanılmaktadır. Zaten Kartal İhsan'ın da bir motosikleti vardır. İnsanlar birbirlerini telefonla aramakta bunun için de kendilerine verilmiş olan kataloglardan yararlanmaktadırlar, kent elektrik ışıklarıyla aydınlatılmıştır. Evlerin altında özellikle konaklarda mahzenler bulunur. Buralarda gizli bölmeler vardır. Şehrin haydutların olduğu kısmı Tavukpazarı ve çevresidir. Burada ayrıca dışarıdan gelenlerin konaklaması için bir han bulunmaktadır. Suçlular genelde evlere girebilmek ve araştırma yapmak için bohçacı kadınlardan faydalanmaktadır. Bazen de **'Kâğıthâne Fâciası'** vakasında olduğu gibi kadınlar, zengin erkekleri baştan çıkarmakta ve çete parayı elde ettikten sonra zengin adamı öldürmektedir. Suçlular suç işledikten sonra İstanbul dışına çıkmamakta ve burada kalmaktadır. Ayrıca suçlarını rastgele değil planlayarak işlemekte ve ona göre hareket etmektedirler.

Çeteler cinayet işlerken aslında bundan hoşlanırlar. **'Baş Kesenler'**de özellikle acı vermek için insanları başlarını keserek öldürürler. Genelde kullandıkları yöntem ise bıçaklamaktır. **'Altıparmaklı El'** vakasında toplu bir cinayet söz konusudur. Cani, evdeki herkesi öldürdüğü yetmiyormuş gibi önüne çıkan bekçiyi de öldürmekten kaçınmamıştır. Çeteler de tek bir cinayet işlemekle kalmazlar. İnsanların hem paralarını alırlar hem de onları öldürürler. Sadece hırsızlıkla yetinmezler.

Server Bedi'nin **'Polis Hafiyesi Kartal**

İhsan'ın Maceraları' adlı polisiye dizisi hem suç ve kent ilişkisi hem de polisiye türünün özellikle Cumhuriyet döneminde ulus devlet inşasında popüler kültür ürünü eserlerin rolünü tartışmak açısından iyi bir örnek oluşturmaktadır. Ulusun bir organizma gibi aynı unsurlardan meydana gelmesi fikri, özellikle polisiye roman türünde net bir şekilde görülür. Herkesin birbirini tanıdığı, toplum içindeki asalakların toplumun güvenliğini sağlayan kuvvetler ve kahramanlar tarafından bertaraf edildiği bir toplum düşüncesi, polisiye roman aracılığıyla okura iletilir. Batıdan bile üstün başarı ve zekâyâ sahip polis memurları, zenginden alıp fakire veren hırsızları ile polisiye roman ve hikâyeler, ulusun çıkarlarını gözetme ve onu bir arada tutma konusunda okurun muhayyilesini sürekli diri tutma görevini üstlenir. Bu sayede millî kimlik inşasında, kahramanın tüm toplumu koruyucu ve kollayıcı görevi aracılığıyla, bu kimliğin Kartal İhsan örneğinde olduğu gibi topluma uzakmış gibi görünen ama aynı zamanda entelektüel kimliğinden dolayı halkı rahatça anlama ve çözümleme yeteneğine sahip kahramanların ortaya çıkarılarak tam da onun gibi olunması, örnek alınması gereken kişilik modelleri ortaya konmuştur. Polisiye ve milliyetçilik arasındaki bu ilişki ayrıca incelenmeye değer bir ilişkidir.

KAYNAKÇA

- *) Anderson, Benedict (2004). 'Hayatı Cemaatler', Çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları.
- *) Eagleton, Terry-Jameson, Frederic- Said, Edward (1993), 'Milliyetçilik, Sömürgecilik ve Yazın', Çev. Şen Süer Kaya, Kabcı Yayınları.
- *) Ergun, Zeynep (2003). 'Kardeşimin Bekçisi: Başlangıcından İkinci Dünya Savaşı'na İngiliz Detektif Yazını', Everest Yayınları.
- *) Gürbilek, Nurdan (2004). 'Kör Ayna, Kayıp Şark', Metis Yayınları.
- *) Mandell, Ernest (1986). 'Hoş Cinayet', Çev. N. Saraçoğlu, Yazın Yayınları.
- *) Üyepazarcı, Erol (2006). 'Osmanlının Sherlock Holmes'ü Amanvermez Avni'nin Serüvenleri I-II', Merkez Kitaplar.
- *) Üyepazarcı, Erol (1997). 'Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes', Göçebe Yayınları. ■

KUŞLARA YAPIŞAN

geçmiş zamanlar mıdır
yok-kuşlara yapışan
mermere çeviren zamanı
damların evreninde
sokaklar mı longuzlar mı
düşünlere ve ölüme giden

kaç gemi geldi-gitti
ne sen varsın, ne ben
milyon kuş, milyon yıldız
dönmedi zarın sarkacında
bir dalga, bir takla
iskelenin tapınağında sarnıç
yaşamak mı eski, ölmek mi
çeşmelerle suların yarışında
atları koparmak kral mezarlarından

diken bağlayan taşlık yoldan
rüzgâr eski, sular eski
kazmalar sana ve bana
ferhad, kaleler ona
kılıncın ortasında
yitirdik hangi savaşı
troya'da, amasya'da
tutsağız, hangi sinop'ta

İrfan Yıldız